

z novicami, se zabavali, študirali ... Različni ustvarjalci so se srečevali v novih prostorih – Kazina, Šumi, športna dvorana na Taboru. Vpliv na družabno življenje ima tudi prihod televizije proti koncu šestdesetih let.

Dopustovanje v tujini, ki je bilo prej domena premožnejših, postane po vojni z uvedbo plačanega dopusta leta 1947 in plačila regresa leta 1965 dostopno tudi delavskemu razredu. Dopustovalo se je tako na jadranski obali kot v tujini.

Po vojni postane posebej pomemben šport. Ustanavljajo se športna društva in gradijo novi športni objekti. K nam pridejo nove športne discipline – košarka, odbojka, hokej na travi in rokomet.

V kulturi se je uveljavila smer t. i. socialističnega režima, ki je povečevala socializem in delavstvo, namen kulture pa je bil spodbujanje gradnje socialistične družbe. Oblast je seveda strogo nadzorovala dogajanje v kulturi. Poseben pomen dobijo v povojnem obdobju nacionalizirane kulturne ustanove, ustanovijo se Arhiv Republike Slovenije, Slovenska filharmonija, RTV, muzeji in galerije.

Povojni čas prinese tudi nove praznike (dan republike, praznik dela, dan OF, dan mladosti ...) in ukine cerkvene praznike, namesto Miklavža in Božička se uvedeta dedek Mrz in novoletna jelka.

Knjiga *Živeti v socialistični Ljubljani* je vsekakor priporočljivo, če že ne obvezno čtivo za mlajše generacije, da bi razumele zanimive spomine generacij, ki so soustvarjale to obdobje, seveda pa tudi za vse Ljubljance in tiste, ki so se priselili v Ljubljano, saj daje zgradbam, mimo katerih vsak dan hodimo, posebno zgodbo.

Martina Fekonja

Rosalia Maria Arnšek: *Miklovi iz Ribnice na Dolenjskem: Doma je vse po starem!* Ribnica: Knjižnica Miklova hiša, 2019, 268 str.

Osnova za nastanek obsežne družinske monografije je diplomsko delo *Miklovi, Ribnica na Dolenjskem* Rosalie Marie Arnšek, ki ga je pod mentorstvom prof. dr. Janeza Bogataja zagovarjala na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo leta 2003. V Argentini rojena avtorica je spoznala potomce Arkovih v rodni Bariločah, kjer sta dr. Vojko Arko in njegova žena Milena pomembno zaznamovala tamkajšnje kulturno življenje in z vsem srcem skrbela, da se je v povsem tujem okolju ohranjala slovenska kultura.

Knjiga popelje bralca skozi dolgo časovno obdobje v iskanju sledov za rodbino Arko, sprva Erko, tja v zadnja desetletja 17. stoletja, v čas, ko je Valvasor skiciral razprostrti ribniški trg. Takrat sta bila tu doma Grega Erko in njegova žena Marina, s katerima sledimo prvim zapisom rodu Miklovih, od katerih sedaj živi že osma generacija.

Avtorica je s skrbnim raziskovanjem zajela ne le Miklove in njihovo življenje, temveč tudi njihovo vpetost v prostor in čas na ribniškem trgu. V knjigi se ves čas prepletata družinska zgodba, ki se razkriva v vsakdanjem življenju tako preprostih kot znamenitih posameznikov iz Miklove rodbine, ter zgodovinski in etnološki podatki o dogodkih in življenju v Ribnici in okolici zlasti v zadnjih dveh stoletjih.

V kraju, kot je Ribnica, je bilo dogajanje vedno pestro. Ob številnih drugih posrednih zapisih je tu tudi zapis o ribniški šoli in učiteljih, o gradnji nove cerkve in vzporedno z njo tudi o gradnji nove Miklove hiše leta 1858. Zaznati je, kako velika skrb in bojazen je vladala pred požari, saj sta bili več kot upravičeni. Ti so večkrat izbruhnili in povzročili ogromno škode.

286

Posebno poglavje je posvečeno trgovanju in sejmom ter redu, ki se ga je bilo treba pri tem držati, saj je znano, da so bili Ribničani in okoličani ne le znani lončarji in suhorobarji, temveč tudi spretni trgovci s svojimi izdelki, tako kmetijskimi pridelki kot živino in vso za kmetovanje in gospodinjstvo potrebno robo. Vsaka stvar se je prodajala na svojem prostoru.

Skozi vso knjigo si lahko ogledujemo izbor predmetov iz Miklove zapuščine – dokumente, fotografije, razglednice, nabožne predmete, predmete notranje opreme, tudi iz gostilne, tekstilije, osebne predmete, pisma in zapise, knjige, koledarje, umetniška dela.

Ob življenju v družini in Miklovi gostilni, vključno z njeno ponudbo, spremljamo tudi delovanje raznih ribniških društev, shode, družabno življenje, druženja in plese. Poseben prostor je zavzemalo versko življenje, zlasti prazniki cerkvenega leta. Vera je oblikovala njihov svetovni nazor in kulturni svet. Najpomembnejši osebni prazniki so bili godovi, otroci pa so se veselili Miklavža, božiča, pustovanj ter velike noči.

Avtorica je črpala vsebino knjige iz množice virov, tako ustnih kot rodoslovnih, predvsem pa arhivskih, ki jih je našla v zbirki Miklovih v Ribniškem muzeju, v župnijskem in nadškofijskem arhivu in drugih arhivih, tudi v arhivu Slovenskega etnografskega muzeja. Pomembni so bili tudi nekateri zasebni arhivi, zlasti veliko podatkov pa se je našlo v literaturi najrazličnejših avtorjev in objav, tudi digitaliziranih in na spletu objavljenih virih. Poleg arhivskih virov so zanimivi zapisi iz družinske kronike, ki jo je zapisovala Antonija Arko, teta Tonka, okoli leta 1920. Njen družinski spomin sega po ustnem izročilu v zadnja desetletja 18. stoletja, ko si je njen prastari oče Joannes s svojo družino prvič ustvaril dom v Miklovi hiši na ribniškem trgu.

Kot osebnosti so v knjigi še posebej izpostavljeni znameniti Miklovec Anton Arko (1820–1896), ki je bil kot gruntar, gostilničar, mojster pek, cerkveni ključar in ribniški župan pomemben član ribniške skupnosti. Širše znan je tudi njegov sin dr. Anton Arko (1846–1908), ki je bil prvi zdravnik v Škofji Loki, dr. Joško Arko, ki je zaslužen za prvi občinski zdravstveni dom v Sloveniji, ki so ga postavili v Šentvidu nad Ljubljano, pa njegova otroka, zdravnica dr. Irena Arko in dr. Vojko Arko, ki je živel kot povojni begunec v emigraciji v Argentini. Ekonomskemu izseljevanju so bili v Miklovi rodbini priča že v dveh prejšnjih rodovih, zlasti v Severno Ameriko.

Najpodrobneje spoznamo življenje zadnjih generacij, rojenih od konca 19. stoletja naprej, ki so jih še živeči potomci poznali. Tu je avtorica v posebnem poglavju z

naslovom *Čas pogumnih Miklovih žena in deklet* napovedala ero ženskih potomk in po njih ujela podrobnosti zadnjih treh generacij. Tako izvemo, kdo je bila Ivana Arko, učiteljica, poročena z nadučiteljem in pisateljem Franom Jakličem, kdo je bila Helena, ki je bila med vsemi sestrami najspretnейša v kvačkanju, izdelovanju sladic in kuhanju, pa poštarica Antonija, teta Toni, in seveda Miklova mama Karolina Pakiž, kasneje Göderer, gostilničarka. Spremljamo njihovo šolanje, družabno življenje v družini in širše, in seveda redno in pozorno dopisovanje, s čimer so skrbele, da so ohranjale pristen stik, se podpirale skozi življenje in bile med seboj na tekočem z dogodki.

Ivica Pakiž, Karolinin edini preživeli otrok (roj. 1898), se je kot dvaindvajsetletno dekle poročila z dr. Joškom Arkom (roj. 1896) in je edina, po kateri se najbolj direktno nadaljuje Miklov rod. Žal samo v tujini, v Argentini in Kanadi. Ivica, nesojena gostilničarka ali pianistka, je tako postala zdravnikova žena in skrbna mama svojim trem otrokom: Vojku (1920–2000), Branku (1923–1943) in Ireni (roj. 1925). Pri hiši so imeli fotoaparata, ki ga je spretno uporabljal oče Joško. Dokler so bile v rabi steklene plošče, je fotografije razvijala mama Ivica. Ko so plošče zamenjali filmi, so te razvijali poklicni fotografi.

287

Zakaj vemo vse to? Mama Ivica je zelo skrbno urejala družinske albume, ki prikazujejo življenje, kot so ga med svetovnima vojnama in tudi po njej živeli v zdravniški družini v Šentvidu nad Ljubljano, kjer si je po selitvi iz Miklove hiše v Ribnici družina ustvarila dom. Te albume smo si v Slovenskem etnografskem muzeju po posredovanju Rosalie Marie Arnšek med letoma 2007 in 2010 izposodili in fotografije digitalizirali. Poleg tega smo v letu 2015 prinesli v muzej gradivo, zlasti povezo z dr. Ireno Arko, ki je skupaj z ostalo Arkovo dokumentacijo shranjeno v arhivu pod oznako Arko – Miklovi, HA 717. V letu 2019 pa smo prejeli iz te družine še lepo zbirko predmetov in z njimi tudi originalne albume fotografij, ki so prav tako del arhiva Arko – Miklovi.

Na fotografijah iz albumov so poleg dr. Joška Arka in žene Ivice največ njuni trije otroci Vojko, Branko in Irena. Veliko je tudi fotografij, ki so nastale v krogu sorodnikov in prijateljev družine Arko. Podatke k fotografijam je priskrbela dr. Irena Arko. Pričajo tudi o tem, kako tesno je bila družina povezana s staro materjo in dvema neporočenima tetama pri Miklovih v Ribnici. Preko dr. Irene Arko se je ohranilo veliko zgodb in anekdot o življenju pri Miklovih in Arkovih, zlasti poveznih z otroki, ki naredijo knjigo še posebej živo in simpatično. Pričajo o podrobnostih načina življenja zlasti pri Miklovi mami v Ribnici. Torej so nam bile od tu naprej vsebine v monografiji že precej znane.

Dr. Joško Arko je imel v hiši nekaj časa ambulanto, ljudi je zdravil tudi na domu. Oče je bil dr. Ireni Arko vzor pri opravljanju zdravniškega poklica, tako je postala zdravnica tudi sama. Ni se poročila in ni imela otrok. Iz Šentvida se je po prodaji družinske hiše v šestdesetih letih preselila na Zgošjo na Gorenjskem in nato v stanovanje v Šiški v Ljubljani, kjer je živela do leta 2019, ko se je preselila v dom starejših občanov.

Družina je, tako kot vsaka, preživela številne vzpone in padce, tragedije in preizkušnje. Pri tem jo je gotovo najbolj zaznamovala druga svetovna vojna, medvojna in povojna tragedija Miklove družine ni zaobšla. Med vojno so zgubili sina Branka, drugi sin, Vojko, pa je zaradi političnih razlogov emigriral v Argentino. To obdobje je družino popolnoma pretreslo in pustilo v njej globoke rane, tako v duševnem kot v materialnem smislu. Po vojni je bilo namreč, kljub izgubi enega od sinov in emigraciji drugega,

treba vse začeti znova. Vojna je pustila nepopisno opustošenje tudi v Ribnici, zlasti ob bombardiranju jugoslovanske armade ob koncu vojne, ki ji je sledil še požar. Tako Miklova hiša kot ribniški trg so se po vojni obnovili in življenje je teklo dalje, vse do danes, ko so potomci Miklove družine na jugu Argentine, del druge kulture in jezika, šeg in navad.

Knjiga *Miklovi z Ribnice na Dolenjskem: Doma je vse po starem!* je neprecenljiva ne le za potomce Miklovih in vse, ki so jih poznali, temveč tudi za vsakega Ribničana. Za vsakogar, ki ga zanima ribniška zgodovina in življenje. Zнала ga bo usmeriti k virom, ki so zanj uporabni, saj so res obsežni in raznoliki. Na nekaterih mestih je osebnostim Miklove družine in dogodkom zaradi kompleksnosti, velikosti družin, prepleta generacij in različnih virov kar nekoliko težko slediti in jih umeščati, vendar na koncu vseeno spoznaš, kako dragocen mozaik življenja neke družine in življenja v Ribnici tvori, predvsem pa, kako si ljudje tudi po največjih pretresih in preizkušnjah opomoremo, kako je zmeraj treba pogumno gledati naprej.

Vredno je posebej izpostaviti oblikovanje knjige, ki je delo domačinke, grafične oblikovalke Mateje Goršič. Z velikim občutkom ji je uspelo pregledno in smiselno povezati likovno zelo raznoliko gradivo z vsebino in tako prispevati k celovitosti monografije.

Barbara Sosič

Marija Makarovič: *Jazbina: Mikroetnološka predstavitev jazbinskih in podgorskih družin z gorskega kmečkega naselja v občini Črna na Koroškem*. Črna na Koroškem: Občina, 2019, 845 str.

Dr. Marija Makarovič, nekdanja kustosinja Slovenskega etnografskega muzeja, ki je tam v letih od 1953 do 1989 skrbela za noše in vezenine, njene raziskave oblačilne kulture pa so dobile aplikativno vrednost v nošah številnih folklornih skupin, je v letu 2020 dopolnila 90 let. Devetdeset častljivih in delovno ter življenjsko izpolnjenih let! Svoj jubilej je praznovala v Črni na Koroškem, kjer je leto pred tem objavila obsežno znanstveno monografijo o koroškem gorsko-kmečko-delavskem naselju s samotnimi in raztresenimi kmetijami Jazbina.

Idejo zanjo je dobila v literarnem delu Prežihovega Voranca *Požganica: Roman iz prevratnih dni* (1939), ki je v bistvu planina z imenom Pogorevc (1072 m), o kateri Voranc zapiše: »Ena sama ozka soteska; na dnu tega dolgega korita komaj prostora za zeleno hrbtišče s peščenimi policami in strmimi kolena, na njih enajst kmečkih selišč in deset bajt – na njenem levem bregu dolga nicinasta, z gozdovi od vrha do tal obrasla planina Požganica, za potokom pa ena sama hiša. To je Jazbina.« (Prežihov Voranc, *Požganica*, 1971, str. 158) Čeprav Prežih navaja enajst kmečkih selišč in deset bajt, jih ima Jazbina dejansko precej več. Tako knjiga obravnava kmetije in prebivalstvo v katastrski občini Jazbina in dela Uršlje gore ter Podgore.

Gre za pet stoletij staro naselje, ki se je s prvimi hubami zakoreninilo na ozemlju